

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ЕКОНОМІКИ СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт
освітньою програмою «Менеджмент у спорті»

на тему: **«ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ
ТА ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ТРЕНУЮТЬСЯ
В УМОВАХ МЕГАПОЛІСУ»**

здобувачки вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Заїченко Ірини Ігорівни

Науковий керівник: Осадча О.І.
Кандидат біологічних наук, доцент,
Шматова О.О.

Кандидат наук з фізичного виховання і
спорту, доцент

Рецензент: Щербашин Я.С.
Кандидат наук з фізичного виховання і
спорт, доцент

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № _ від ____ 20__ р.)

Завідувач кафедри: Мічуда Ю.П.
Доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор

(підпис)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ СПОРТИВНИХ ТРЕНУВАНЬ ТА ЗМАГАНЬ НА СТАН ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	9
1.1. Вплив спортивної інфраструктури на природне середовище	10
1.2. Довкілля та екологічні види спорту	12
1.3. Спортивні екологічні дослідження	17
1.4. Теорія запланованої екологічної поведінки.....	19
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	27
2.1. Методи досліджень.....	27
2.2. Організація досліджень.....	29
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ТРЕНУЮТЬСЯ В УМОВАХ МЕГАПОЛІСУ	30
3.1. Роль спортсмена в підтриманні стратегії сталого розвитку спорту	30
3.2. Зниження впливу значних спортивних змагань на екологічне середовище міста	32
3.2.1. Використання зелених зон міста та приміських територій з урахуванням необхідного підтримання їх сталого розвитку.....	32

3.2.2. Формування запланованої поведінки вболівальників та глядачів під час проведення змагань.....	33
3.2.3. Розробка шляхів приватного та міського транспорту в зону проведення змагань для зменшення негативного впливу на зелені та рекреаційні зони міста, а також негативного впливу забруднення повітря на спортсменів.....	34
3.3. Стратегія створення екологічної спортивної інфраструктури	37
3.3.1. Панування будівництва спортивних майданчиків та споруд з урахуванням потреб в збереженні екологічної сталості зелених зон міста....	37
3.3.2. Розробка планів та програм по формуванні нових рекреаційних та зелених зон для заняття спортом в місті.....	40
3.4. Стратегія формування відповідальної екологічної поведінки спортсменів.....	41
3.4.1. Екологічна освіта спортсменів.....	41
3.4.2. Добровільно-відповідальна екопозитивна поведінка спортсмена.....	43
3.4.3. Можливість спортсменів впливу на формування екологічно позитивної поведінки глядачів та вболівальників.....	44
Висновки до розділу 3.....	39
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ І ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	46
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МГЕЗК – Міжурядова група експертів зі зміни клімату

ТЗП – Теорія запланованої поведінки (

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ВСТУП

У нашому суспільстві спорт виконує важливі функції. Він пропонує можливості для фізичної активності у світі, де виражена гіпокінезія. Спорт сприяє доброму здоров'ю та благополуччю, окрім того він забезпечує засоби соціального контакту та широкі можливості для інтенсивного досвіду. Однак у той же час спорт може завдати значної шкоди природі та навколишньому середовищу.

Збитки можуть бути завдані безпосередньо в результаті занять спортом або будівництва та експлуатації необхідної інфраструктури, або вони можуть бути викликані непрямими факторами, такими як використання автомобілів для поїздок на спортивні заходи та назад.

Причини конфлікту між спортом та навколишнім середовищем закладені у самому спорті, а також є наслідком глибоких соціальних змін; їх можна зрозуміти лише з цього погляду. Ці зміни включають наступне:

- зростання кількості людей, які займаються спортом;
- більш високий ступінь диференціації між видами спорту та спортивним інвентарем, а також мотивами та причинами;
- використання площ, які досі не використовувалися або рідко використовувалися, та площ, які вже використовувалися та відкриваються для нових цілей;
- поширення діяльності на території, що раніше не використовувалися або рідко використовувалися;
- зв'язків зі спортивними клубами та їх традиціями;

- збільшення індивідуальної, спонтанної діяльності без належної підготовки;
- збільшення активності, запропонованої на комерційній основі та певною мірою пов'язаною з агресивною рекламою.

Отже, ці розробки призвели до більш широкого та інтенсивного використання особливо привабливих, але вразливих за своєю територією. Спорт завойовує все більше територій, а це постійно ставить під загрозу численні види тварин та рослин і призводить до втрати природних ландшафтів.

Спорт може не тільки впливати на природу та ландшафти, а й наносити інші збитки навколишньому середовищу.

Ключову роль у цій проблемі відіграють використання невідновлюваних ресурсів, викиди шкідливих речовин під час будівництва та експлуатації спортивних споруд, проїзд до них та назад, виробництво та утилізація спортивного інвентарю.

Заняття спортом можуть завдати критичної шкоди цінним та вразливим місцям і наражати їх на небезпеку. Однак з погляду загальної шкоди спорт, як правило, грає меншу роль у порівнянні з іншими причинами, такими як сільське господарство, лісове господарство, промисловість та транспорт.

При аналізі протиріч між спортом та навколишнім середовищем необхідно враховувати галузі перетину з іншими формами землекористування.

У той же час на спорт впливає і загальна шкода навколишньому середовищу, котра завдана іншими джерелами. До таких джерел відноситься, наприклад, велика кількість девальвованих водостоків, наприклад, внаслідок гідротехнічних робіт, забруднення ґрунту, води та повітря.

Таким чином, хоча спорт може бути перешкодою у питаннях охорони природи та захисту навколишнього середовища, у двох конфліктуючих сфер є й спільні інтереси.

Потрібні нові підходи для вирішення існуючих конфліктів між спортом та довкіллям у довгостроковій перспективі. Це означає, перш за все, орієнтацію концепцій збереження та використання природних ресурсів, а також принцип стійкості довкілля.

Мета роботи полягає в розробці об'єднуючих стратегій формування екологічного мислення та фізичної активності у спортсменів, які тренуються в умовах мегаполісу.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз сучасних наукових досліджень впливу спортивної діяльності на природне середовище в умовах міста.
2. Провести аналіз ролі спортивної діяльності в підтриманні сталості розвитку спорту та екології мегаполісу.
3. На основі отриманих наукових результатів розробити основні напрямки стратегій формування екологічного мислення та фізичної активності у спортсменів, які тренуються в умовах мегаполісу.

Об'єкт дослідження – вплив спортивної діяльності на природне середовище в умовах міста.

Предмет дослідження – особливості формування екологічного мислення та фізичної активності у спортсменів, які тренуються в умовах мегаполісу

Методи дослідження: аналіз наукової і спеціальної літератури, документальних джерел, матеріалів мережі інтернет; соціологічні методи; біологічні методи; методи математичної статистики.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі:

- вперше здійснено огляд і аналіз сучасних наукових досліджень впливу спортивної діяльності на природне середовище в умовах міста;

- доповнено і розширено дані щодо ролі спортивної діяльності в підтриманні сталості розвитку спорту та екології мегаполісу;

- вперше були розроблені основні напрямки стратегій формування екологічного мислення та фізичної активності у спортсменів, які тренуються в умовах мегаполісу

Практичне значення. Отримані дані можуть бути використані в навчальному процесі вищих спеціальних навчальних закладів освіти під час підготовки майбутніх фахівців в галузі фізичної культури та спорту.

Апробація результатів досліджень. Результати проведеного дослідження знайшли своє відображення в доповіді на конференції студентського науково гуртка кафедри спортивної медицини.

Структура і зміст роботи. Магістерська робота складається з: 64 сторінок, вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних 86 джерел, одну таблицю.

РОЗДІЛ I

ВПЛИВ СПОРТИВНИХ ТРЕНУВАНЬ ТА ЗМАГАНЬ НА СТАН ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Дії з регресу та зворотної деградації навколишнього середовища мали розпочатися багато років тому, а не протягом останніх кількох десятиліть. Як найвпливовіший вид на планеті, ми маємо внести позитивні зміни до нашого суспільства, впровадивши екологічно безпечні методи. «Екологічний слід» — це міра площі землі та води, необхідної людині, групі чи регіону для задоволення своїх життєвих потреб.

Коли слід популяції перевищує її біоємність, вважається, що вона відчуває екологічний дефіцит.

Спорт – одна з найбільших галузей планети; він пов'язує мільярди людей. Отже, спорт також є провідною корпорацією з погляду збитків, які завдані навколишньому середовищу.

Від подорожей до виготовлення арен, обладнання та трикотажних виробів – спорт призводить до високих викидів вуглецю та потребує великої кількості ресурсів. Корпорації використовують метод зсередини назовні, щоб дізнатися, як їх дії впливають на навколишнє середовище (Pfahl et al., 2013). Використовуючи цей метод, ми можемо бачити, як спорт сприяє екологічній кризі, яку ми спостерігаємо сьогодні, та згубні наслідки, які він може і продовжує викликати.

Спортсмени, що подорожують ближче до місця проживання, найчастіше вибирають автомобіль. Більшість спортсменів-аматорів добираються на машині до місця тренувань та ігор та назад, а деякі команди подорожують до 7 днів на тиждень.

Поїздки на цьому рівні сприяють забрудненню довкілля, оскільки лише автомобільні викиди становлять приблизно 21% викидів оксидів азоту (уряд Канади, 2017 р.). Крім того, середня людина витрачає близько 42 годин на рік на автомобільний рух. Забруднювачі від подорожей виділяють низку газів та твердих речовин, які сприяють глобальному потеплінню, завдаючи негайних та довгострокових збитків навколишньому середовищу (Green, 2018) [76, 6].

Щоб запобігти цій шкоді, активісти зосередилися на просуванні більш екологічних варіантів, таких як спільне використання автомобілів та обмеження непотрібних поїздок. Ці зміни можуть застосовуватися в особистих, комерційних та великомасштабних спортивних угодах.

1.1. Вплив спортивної інфраструктури на природне середовище

Спортивні споруди є одним із основних факторів погіршення стану навколишнього середовища, що люди не відразу беруть до уваги. Є два різні способи використання ресурсів спортивними спорудами: у самому фізичному просторі чи обслуговуванні цього простору. Чи то стадіон, чи відкритий майданчик: створення цих просторів потребує великої кількості ресурсів. Щоб щось побудувати чи створити, потрібна земля, а кількість землі, яку використовує спортивна індустрія, величезна. У 2015 році на поля для гольфу припадало близько 9,1 млн км² території Канади.

Крім землекористування, зміст самих об'єктів потребує великих ресурсів. Спортивні споруди, такі як арени чи стадіони, часто ремонтуються чи перебудовуються, щоб відповідати сучасним вимогам та забезпечувати першокласні зручності (Pfahl et al., 2015). Це призводить до більшого вилучення ресурсів Землі, оскільки використовується сировина, а не перероблена речовина [52, 63].

Крім того, технічне обслуговування зовнішніх споруд сприяє руйнуванню навколишнього середовища. Величезна кількість води потрібна для утримання трав'яних просторів, таких як футбольні поля, бейсбольні поля та поля для гольфу. Крім того, у деяких юрисдикціях для підтримки ідеального стану трави використовуються пестициди та гербіциди. Поля для гольфу відомі своєю дією, оскільки вони схильні надмірно використовувати ці шкідливі хімічні речовини (Decoding Science, 2019). Ці проблеми спостерігаються не тільки у спорті, а й у нашому повсякденному житті та діяльності.

Наслідки урбанізації та індустріалізації посилюють руйнацію нашої планети, оскільки їм потрібні земля та природні ресурси для підтримки зростання населення. Пестициди та гербіциди використовуються для підтримки ідеального стану трави.

У міру того, як представники спортивної індустрії усвідомлюють, наскільки великою є негативна дія впливу на навколишнє середовище, їх зусилля стають більш екологічними.

Одним з основних факторів, що впливають на те, щоб зробити спорт екологічнішим, є Фонд Green Sport Alliance. Вони просувають стійку поведінку та методи, підкреслюючи соціальну та екологічну відповідальність у своїх семи ініціативах: енергетика, транспорт, закупівлі, продукти харчування, місця проведення заходів, вода та відходи (Альянс зеленого спорту, 2020 р.). Фонд надихнув професійні, аматорські та рекреаційні ліги на зниження впливу на довкілля [8, 50, 73].

Наприклад, футбольна команда в Сполученому Королівстві під назвою Forest Green Rovers вважається однією з найекологічніших команд на планеті (Farrell, 2020). Нею впроваджено веганські дієти, газонокосарки на сонячних батареях та використання переробленої дощової води [73].

1.2. Довкілля та екологічні види спорту

В останні кілька десятиліть спостерігається сплеск інтересу до пригодницьких видів спорту та нових досліджень, особливо психологічних та емоційних аспектів під час цих занять для здоров'я та благополуччя. Проте недавні концептуальні аналізи та наукові огляди [17, 18, 78, 79] висунули на перший план головне, фундаментальне питання, яке залишається невирішеним: що являє собою пригодницький вид спорту? Незважаючи на кілька пропозицій за визначеннями, здається, що в цій галузі, як і раніше, відсутня загальна концептуалізація. Цей дефіцит може бути серйозним обмеженням для досліджень та практики, обмежуючи розробку більш тонкого теоретичного пояснення участі та практичних наслідків у пригодницьких видах спорту та між ними.

Багато дослідників концептуалізують пригодницькі види спорту, як види що використовують структуру екологічної динаміки [78].

По-перше, у сучасних дослідженнях види діяльності, що вимагають високого рівня самопізнання, особистих навичок, навчання, цілеспрямованості, знань про навколишнє середовище та знання завдань, такі як катання на сноуборді або гірських лижах, постійно плутаються з видами діяльності, які не потребують попереднього досвіду або знань. діяльності або навколишнього середовища, таких як комодифікований рафтинг або банджиджампінг, або, у деяких випадках, навіть із традиційними видами спорту, такими як триатлон [27].

Різниця між двома видами діяльності полягає у більшій та меншій можливості саморегуляції учасників. Результати досліджень (наприклад, про мотиви або сприйняття ризику) окремих учасників комерційних заходів під керівництвом інструктора можуть бути незастосовні для розуміння участі в

таких заходах, як високогірний альпінізм, позатрасові (бекантрі) лижні походи або саморегульовані морські байдаркові експедиції.

Відмінності у можливостях саморегуляції та прийняття рішень окремими людьми є важливим моментом, який слід враховувати при наборі учасників дослідження з кількох видів спорту або видів діяльності в одне і те ж саме дослідження досвіду пригодницьких видів спорту.

По-друге, учасники повідомили про широкий спектр (позитивних) результатів та мотивів участі. Ця очевидна різноманітність ефектів вказує на те, що спроби описати всі форми та стилі участі у пригодницьких видах спорту під загальним визначенням видів спорту «високого ризику» або «стилю життя» докорінно вводять в оману. Крім того, як показує ця різноманітність, результати не можна розуміти виключно як патологічні чи нездорові для учасників.

По-третє, види спорту розрізняються за тривалістю та інтенсивністю діяльності, і важливо відзначити, що ця відмінність може призвести до різного впливу взаємодії на поведінку чи досвід. Наприклад, експедиція на Еверест може зайняти тижні (і місяці планування), що піддає людей тривалим періодам екологічної, соціальної та психологічної невизначеності, тоді як вікно продуктивності в деяких заходах, що проводяться організацією або під керівництвом інструктора, може становити лише кілька годин, секунди чи хвилини. Це поняття встановлює певні вимоги до методологічних підходів та критеріїв прийнятності учасників досліджень.

По-четверте, на відміну від попередніх припущень, учасники представляють широку демографічну групу, включаючи чоловіків та жінок різного віку, рівня освіти та доходу [20], що дозволяє припустити, що характеристики груп для інтерпретації даних, таких як «молодіжний спорт», слід серйозно переглянути як всеосяжні описи.

Активні та пригодницькі види спорту можна визначити як «форми діяльності, котрі постійно розвиваються, які, на відміну від традиційних видів спорту, в основному розвиваються та розвиваються в окремі дисципліни без впливу організаційних структур, кодифікованих правил або чітко визначених та регульованих умов виконання», та «діяльність яка процвітає завдяки творчому дослідженню нового рухового досвіду, постійно розширюючись та розвиваючись за певними екологічними, фізичними, психологічними чи соціокультурними кордонами» [4].

Цей континуум ілюструє, як типове середовище у пригодницьких видах спорту перебуває у стані постійної зміни (природних умов) і, згідно з нашою концепцією, запропонованою тут, може розглядатися як розташоване ближче до природної сторони представленого вище спектру. Тобто найбільш важливою визначальною рисою пригодницького спорту є те, що довкілля залишається необмеженим (на відміну від видів спорту з дуже чітко визначеними та розмежованими межами, таких як сітка та розмічені лінії у тенісі).

Це означає, що учасники повинні бути добре налаштовані на різну інформацію в природному середовищі, характерному для конкретної дисципліни, наприклад, на зміну погоди та стабільність снігу при катанні на лижах по пересіченій місцевості, щоб адаптувати свої дії, приймаючи ефективні рішення, саморегулюючись для досягнення конкретних цілей.

З іншого боку, для стилів участі, у яких основна увага приділяється завданню чи безпосередньо «дії», середовище часто модифікується, щоб сприяти розвитку дії у певному напрямі.

Прикладом такого підходу є штучні стіни для скелелазіння, що підтримують високу фізичну працездатність, а також сприяють створенню рівних умов для змагань у дисциплінах лазіння на лідерство та швидкість.

Інший приклад стосується можливості використання унікальних, індивідуалізованих стилів руху, що забезпечуються доповненням особливостей міського середовища за рахунок побудови снігових злетів та похилих приземлень для виконання певних трюків у вуличному сноуборді.

Цей підхід підкреслює важливість різних проявів конкретного виду спорту (наприклад, усередині та поза субдисциплінами скелелазіння або сноуборду), які можуть мати принципово різні фізичні, психологічні та соціокультурні обмеження.

Практика спортивного туризму - ще одна важлива тема, пов'язана зі спортивними подорожами та використанням довкілля. У статті Розенберга і співавторів застосована мікросоціологічна перспектива, використовуючи драматургічні метафори і концепції Гофмана, одночасно залучаючи емпіричні дані етнографічного дослідження п'яти різних багатоденних поїздок до Норвегії (з використанням лиж, піших або велосипедних прогулянок як способів пересування), щоб показати, як дійові особи зрозуміли, застосували та практикували елементи сталого розвитку у своєму повсякденному житті під час поїздок» [62].

Це дослідження пригодницького туризму, заснованого на природі, наголошує на захоплюючій взаємодії між туристами, гідами, пригодницькими заходами та природою і, зрештою, розкриває можливості «легкої» стійкості.

Робота, виконана тими, хто займається економікою природного спорту, а також складності та протиріччя, з якими їм доводиться справлятися, є важливою темою, що заслуговує на подальше вивчення. [76]

Організація Об'єднаних Націй (ООН) розробила 17 цілей сталого розвитку, які відображають найнагальніші проблеми в усьому світі (UN, 2020b). Мета 13 пропонує «вжити термінових заходів для боротьби зі зміною

клімату та його наслідками» (UN, 2020a, np), визнаючи, що «2019 рік став другим найтеплішим роком за всю історію спостережень і кінцем найтеплішого десятиліття (2010–2019) з будь-коли зареєстрованих».

Зміна клімату має глобальне значення, оскільки воно зачіпає не тільки всі країни з точки зору економіки, але й впливає на життя людей, оскільки погодні явища стають дедалі більш екстремальними [39].

Міжурядова група експертів зі зміни клімату (МГЕЗК) зазначила, що зміна клімату створює ризики для людей та природних систем (МГЕЗК, 2018 р.), що вказує на необхідність боротьби з рушіями зміни клімату. Зміна клімату викликана глобальним потеплінням, яке, своєю чергою, значною мірою викликано діяльністю людини, такої як подорожі та промислове виробництво, що призводить до викидів.

Таким чином, МГЕЗК (2018 р.) настійно рекомендує докласти зусиль, щоб уникнути глобального потепління на 1,5 °C або вище порівняно з доіндустріальним рівнем та дотримуватися екологічно стійкої поведінки, яка скорочує викиди. Він виявив низку синергій між Метою 13 та іншими цілями у сфері сталого розвитку, такими як відповідальне споживання та виробництво, а також хороше здоров'я та благополуччя (IPCC, 2018).

Заняття спортом - це один з видів діяльності, який сприяє здоров'ю та благополуччю людей (наприклад, Humphreys et al., 2014; Downward et al., 2016; Orłowski and Wicker, 2018; Wicker, 2020).

Однак заняття спортом створюють не тільки позитивні зовнішні ефекти, такі як здоров'я та благополуччя, але й негативні зовнішні ефекти, такі як вплив на навколишнє середовище за рахунок використання природних ресурсів та виробництва викидів (наприклад, Wicker, 2019; McCullough et al., 2020a, b). Відповідно, огляд Trendafilova and McCullough (2018) вказує на те, що було проведено низку досліджень, присвячених

вивченню впливу спорту на навколишнє середовище та екологічно безпечної поведінки у спорті [25, 28].

Однак Кармайкл (2020) наголошує, що основна увага в попередніх дослідженнях приділялася професійним спортивним організаціям та елітним спортивним заходам, тому спорт на низовому рівні значною мірою ігнорувався [12].

Спортивні клуби є найбільш важливими постачальниками організованих видів спорту в багатьох європейських країнах і є домом для мільйонів членів та учасників (Breuer et al., 2015). Згідно з щорічною статистикою Німецької конфедерації олімпійських видів спорту (DOSB), лише в Німеччині близько 88 000 спортивних клубів налічують 27,8 мільйона членів (DOSB, 2020), причому більшість членів активно займаються спортом у своїх клубах.

Таким чином, масові спортивні клуби є організаційним контекстом, в якому доречна поведінка, спрямована на захист навколишнього середовища (McCullough et al., 2020b). Однак такі організації, як спортивні клуби, також залежать від готовності їхніх членів поводитися екологічно безпечним чином. Отже, дуже важливо зрозуміти наміри учасників екологічно безпечної поведінки та які фактори формують ці наміри [27].

1.3. Спортивні екологічні дослідження

Дослідження довкілля у спорті виникли на початку 1980-х років, але до 2008 року було опубліковано лише кілька окремих та якісних досліджень, присвячених вивченню ролі природного середовища у спортивному контексті (огляд див. у Mallen et al., 2011) [30].

Починаючи з 2008 р. зростання суспільного інтересу до екологічних проблем супроводжувалося дослідженнями, що пропорційно зростають, у галузі спортивних екологічних досліджень (Dingle, 2017) [73].

У той час як більшість досліджень на ранній стадії намагалися відповісти на питання про те, чому і як екологічні стратегії застосовуються у спорті (наприклад, Trendafilova et al., 2013), дослідження проекологічної поведінки глядачів та учасників спорту привернули увагу дослідників (наприклад, Маккалоу та Каннінгем, 2011; Уікер, 2019) [26, 49].

Нещодавно група вчених згрупувала різні екологічні підходи в існуючій літературі в рамках спортивної екології (McCullough et al., 2020a). Попередні дослідження в галузі спортивної екології були подвійними. Перша і найчастіше досліджувана думка — це вплив спорту на довкілля (наприклад, Wicker, 2018, 2019; McCullough et al., 2020b), тоді як другий підхід зосереджений на впливі змін навколишнього середовища на спорт (Orr and Inoue, 2019; Orr, 2020). Дослідження екологічних намірів та поведінки у спортивному контексті підпадає під першу точку зору [27, 28, 41].

У попередніх дослідженнях вивчалися екологічні наміри та екологічно безпечна поведінка глядачів спортивних змагань (наприклад, McCullough and Cunningham, 2011; Inoue and Kent, 2012), спортивних факультетів (Casper et al., 2014), студентів-спортсменів (Casper and Pfa), спортивних туристів (Wicker, 2018) та активних спортсменів (Trail and McCullough, 2018; Wicker, 2019) [4, 11, 13].

У дослідженнях екологічні цінності, переконання та особисті норми позитивно визначали проекологічні наміри серед глядачів спортивних змагань у коледжах не лише на спортивному заході, а й у їхньому повсякденному житті (Casper et al., 2014) [16].

Нещодавно було показано, що особисті цінності позитивно впливають на особисті та спортивні норми. Проте, лише спортивні норми зробили позитивний вплив на наміри університетських баскетбольних глядачів щодо утилізації відходів у вигляді більш високих переваг безпосередньо утилізації, більш високих екологічних зусиль спортивного відділу і меншого сприйняття незручностей утилізації (Casper et al., 2). Більше того, екологічні цінності позитивно вплинули на переконання, які в свою чергу формують особисті норми студентів бакалаврату [15].

Особистісні норми студентів зрештою вплинули на їхню проекологічну поведінку у формі збереження природних цінностей в особистій та організаційній сфері (Casper, Pfahl, 2012), припускаючи, що екологічні установки та суб'єктивні норми також впливають на реальну поведінку студентів в майбутньому [13].

1.4. Теорія запланованої екологічної поведінки

Теорія запланованої поведінки (ТЗП), запропонована Айзенем (2019), бере свій початок у сфері соціальної психології. Вона виникла з теорії розумної дії (Фішбейн та Айзен, 2019) і була розширена автором, щоб більш конкретно підійти до походження людської поведінки [66].

Щоб зрозуміти застосування ТЗП для пояснення проекологічної поведінки, дуже важливо спочатку роз'яснити теорію обґрунтованої дії.

Відповідно до теорії обґрунтованої дії, поведінкові наміри є безпосереднім попередником поведінки, що у основному перебуває під вольовим контролем. Поняття поведінкових намірів окреслюють «мотиваційні чинники, які впливають на поведінку; вони вказують на те, наскільки старанно люди готові намагатися, скільки зусиль вони планують докласти, щоб виконати певну дію» (Айзен, 2019). У контексті цього

дослідження намір розуміється як готовність членів спортивного клубу до проекологічної поведінки [66].

Емпіричні результати численних експериментів підтвердили позитивний зв'язок між поведінковими намірами та фактичною поведінкою. Поведінкові наміри, своєю чергою, є функцією істотних переконань, які поділяються на поведінкові і нормативні переконання (Madden et al., 1992).

Поведінкові переконання можна розглядати, як основний вплив на ставлення людини до поведінки, тоді як нормативні переконання впливають на суб'єктивні норми. Отже, поведінкові наміри визначаються індивідуальними установками та суб'єктивними нормами, які є передумовами намірів [35].

Відношення можна розглядати як вираження переконань і цінностей щодо певної галузі (Фішбейн та Айзен, 1977). Вони пов'язані з позитивними чи негативними результатами чи досвідом людей з певною поведінкою та описують внутрішню складову намірів (Фішбейн та Айзен, 1977). Щодо поточного дослідницького контексту позитивний досвід щодо економії енергії або переробки відходів може призвести до позитивного ставлення до проекологічної поведінки і, отже, посилити намір поводитися екологічно безпечним чином [54].

Зовнішній компонент намірів описується як суб'єктивні норми, на які впливає соціальний тиск друзів, сім'ї, членів спільноти або суспільства в цілому (Фішбейн та Айзен, 1977; Кайзер та ін., 2005) [54].

Суб'єктивні норми висловлюють думки людей, від яких соціальні мережі очікують демонстрації певної поведінки. Зазвичай люди намагаються виправдати очікування важливих соціальних зв'язків.

Наприклад, якщо батьки категорично проти куріння, намір курити досить низький (Айзен, 2019). Загалом, що більш позитивно люди ставляться

до певної поведінки і якщо вони думають, що інші будуть вдячні, коли вони роблять цю конкретну поведінку (суб'єктивні норми), тим вище намір і тим більше ймовірність того, що людина виконає відповідну дію [66].

Міцність зв'язку між намірами та поведінкою обмежується трьома умовами. По-перше, відповідність між специфічністю наміру та виміром поведінки впливає на величину відношення.

Разом з тим важлива тимчасова стабільність намірів між виміром та фактичною поведінкою. Нарешті, має значення величина вольового контролю, який людина має здійснювати до виконання певних дій. Останнє є вирішальним обмеженням теорії розумної дії, оскільки ігнорує масштаби вольового контролю, який, однак, відображає інший важливий антецедент намірів і поведінки (Айзен, 2019).

Подолання цього обмеження, ТЗП розширює теорію обґрунтованої дії конструктом сприйняття поведінкового контролю, який є прямим провісником намірів, і навіть поведінки (Ajzen, 2019) [66,].

Сприйняття поведінкового контролю відбивається сприйняттям людьми своєї здатності фактично виконувати певну дію, котра визначає в цілому поведінку. Вона складається з необхідних ресурсів та можливостей, які доступні людині в конкретній ситуації (наприклад, час, гроші, можливість виконати певну дію... (Уайтхед та Уікер, 2018, 2019) [49].

Таким чином, поведінковий контроль, що сприймається, також відображає сприйняття труднощів виконання певної поведінки (Ajzen, 2019). Включення поведінкового контролю також впливає на вплив установок і суб'єктивних норм та на поведінкові наміри [66].

Незважаючи на те, що ставлення та суб'єктивні норми щодо проекологічної поведінки можуть бути позитивними, намір поводитися дбайливо до навколишнього середовища може бути підірваний тимчасовими

або грошовими обмеженнями (наприклад, використання громадського транспорту або поїздка на велосипеді в клуб забирає занадто багато часу), що унеможлиблює виконання індивідом відповідної поведінки.

ТЗП в основному застосовувався до досліджень навколишнього середовища (наприклад, Clement et al., 2014) та спортивних досліджень (наприклад, Whitehead and Wicker, 2018, 2019) окремо, але рідко застосовувався до досліджень навколишнього середовища в спорті (наприклад, Маккалоу, 2013) [25, 72].

В рамках екологічних досліджень відносини, суб'єктивні норми та прийнятний поведінковий контроль позитивно передбачали наміри щодо різних видів енергозбереження (Clement et al., 2014), екологічні поведінкові наміри на робочому місці (Greaves et al., 2013), наміри відвідати зелені готелі (Han et al., 2010) та ймовірність придбання екологічно чистих продуктів (Maichum et al., 2016) [6, 72].

Крім того, було підтверджено позитивний зв'язок між намірами та фактичною поведінкою щодо енергозбереження (Macovei, 2015) та повсякденної поведінки, спрямованої на захист навколишнього середовища, такої як вимкнення світла (Levin and Strube, 2012) [21].

У спортивних дослідженнях три конструкції передбачали намір відвідувати спортивні заходи (наприклад, Cunningham and Kwon, 2003), намір вживати допінгові речовини (наприклад, Ntoumanis et al., 2014), намір брати участь у розважальних спортивних заходах (наприклад, Ntoumanis et al., Александріс та Стодольська, 2004 р.; Чуан та ін., 2014 р.), а також намір переробляти продуктивні відходи (Маккалоу та Каннінгем, 2011 р.) [11, 26, 37].

В останні роки ТЗП значною мірою ігнорували для пояснення екологічних намірів або поведінки у спортивному контексті, за двома

винятками (McCullow and Cunningham, 2011; McCullough, 2013). В обох дослідженнях ця теорія використовувалася для вивчення намірів спортивних глядачів у студентському спорті (Маккалоу, 2013 р.) та молодіжному бейсболі (Маккалоу та Каннінгем, 2011 р.) з трохи різними результатами. Маккалоу (2013) показав, що ставлення глядачів спортивних змагань у коледжах, суб'єктивні норми та передбачуваний поведінковий контроль вплинули на їхній намір переробляти відходи [11, 25, 26].

Дослідження молодих глядачів бейсболу показало, що попередня поведінка та суб'єктивні норми позитивно вплинули на їхній намір що до екологічної поведінки. Однак ставлення та сприйняття поведінкового контролю не мали суттєвого зв'язку з намірами утилізації (McCullow and Cunningham, 2011).

Цей висновок був пояснений мізерною доступністю контейнерів для утилізації у місці проведення заходу, що також було основною перешкодою утилізації для глядачів спортивних змагань коледжів (McCullough, 2013).

Незважаючи на те, що Трейл і Маккалоу (2020) не поклалися явно на ТЗП, вони також показали, що внутрішні та зовнішні обмеження, такі як відсутність інтересу інших, що можна порівняти з суб'єктивними нормами в ТЗП, вплинули на наміри учасників бігових змагань щодо стійкості [27].

Роль статі широко обговорювалася в дослідженнях навколишнього середовища, і було висунуто кілька теоретичних пояснень того, чому жінки схильні поводитися дбайливіше до навколишнього середовища, ніж чоловіки. Відповідно до концепції екофемінізму, гендерні відмінності в екологічній поведінці виникають через різні уявлення про світ (Сакелларі та Сканевіс, 2013).

Психокультурний підхід пояснює близькість жінки та природи загальною історією гноблення патріархальними інститутами. Патріархат

характеризує чоловіків як домінуючих та контролюючих, тоді як жіноча ідентичність описується як емоційна та дбайлива.

Крім того, екологічні проблеми, як видається, торкаються жінок раніше і сильніше, ніж чоловіків. Тісний зв'язок між жінками та природою призводить до посилення турботи про екологічні проблеми. Крім того, підвищення поінформованості про екологічні проблеми призвело до більш активної участі жінок в екологічній політиці, що впливає на досвід дівчаток та жінок (Sakellari and Skanavis, 2013) [43].

Соціальний підхід виник з теорії соціальних ролей і пояснює гендерні відмінності у поведінці у навколишньому середовищі через різні соціальні ролі жінок і чоловіків (Ліч 2007).

Як правило, ці ролі виникають у результаті психологічних та соціальних процесів, починаючи з поділу праці, на який, у свою чергу, впливають та відтворюються різні економічні, культурні та біологічні фактори (Ліч, 2007). Відповідно, жінкам відводяться сімейні ролі, включаючи такі види діяльності, як виховання дітей і робота по дому, що знову-таки призводить до посилення етики турботи не тільки про інших людей, а й про довкілля (Ліч 2007) [22].

Декілька емпіричних досліджень підтвердили ці теоретичні припущення і показали сильніші екологічні наміри жінок у різних контекстах досліджень, включаючи спорт у коледжі (Ізраїль та Левін, 2012; Casper et al., 2017) [15, 21].

Очевидні гендерні відмінності у намірах екологічно безпечної поведінки також можна інтерпретувати через призму теорії соціальних ролей та просоціальної поведінки.

Екологічно безпечна поведінка кваліфікується як просоціальна поведінка (Schmitt et al., 2018). Останньому властиві альтруїзм, щедрість,

допомога іншим, у тому числі природному середовищу. Аналогічним чином, згідно з теорією соціальних ролей, жінки частіше демонструють ці риси і, отже, з більшою ймовірністю демонструють просоціальну поведінку і поведінку, що допомагає відповідно формуванню екологічної поведінки (Fyall and Gazley, 2015) [63].

ВИСНОВОК ДО 1 РОЗДІЛУ

Екологічна стійкість є однією з найнагальніших і найскладніших «великих проблем», що стоять перед сучасним світом, про що свідчить її центральна роль для багатьох Цілей ООН у сфері сталого розвитку.

Питання екологічної стійкості набувають різних форм, у тому числі: зміна клімату та викиди вуглецю, поводження з відходами, забруднення та погіршення стану навколишнього середовища, використання дефіцитних природних ресурсів, таких як вода, використання «брудної» та «чистої» енергії, виробництво та переробка споживчих товарів та вплив сучасного життя на біорізноманіття та світ природи.

Екологічна стійкість має вирішальне значення для спорту, фізичної активності та освіти, а також для життя на відкритому повітрі у багатьох відношеннях. Наприклад, розробка об'єктів та обладнання для цієї діяльності вимагає використання обмежених природних ресурсів та надає значний вплив на природне середовище; проведення спортивних заходів часто має великий вуглецевий слід та призводить до величезних втрат матеріалів; фізичні вправи в багатьох умовах пов'язані зі значними екологічними ризиками, такими як забруднення повітря або надмірна спека; та участь у заходах на свіжому повітрі, таких як альпінізм або веслування на каное, може загрожувати місцевому біорізноманіттю та мікроклімату.

Таким чином, питання екологічної стійкості мають вирішальне значення для спорту, фізичної активності та освіти, а також для життя на відкритому повітрі на різних рівнях:

Основними напрямками роботи є розширення знань для розуміння навколишнього середовища та екологічної стійкості у трьох областях: спорті, фізичній активності та освіті, а також житті та спортивній діяльності на відкритому повітрі.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи досліджень. Розгляд спеціалізованої літератури показав, що в сучасній вітчизняній та світовій літературі проблема адаптації людини до змін парадигм навколишнього середовища та впливу на сталий розвиток екосистем спортіндустрії представлено в значному об'ємі.

Таким чином, поставлені перед нами завдання дослідження вирішувались за допомогою наступних методів:

1. Аналіз спеціалізованої науково-методичної літератури.
2. Теоретичний аналіз.
3. Моніторинг мережі Інтернет.
4. Інтернет-опитування
5. Методи математичної статистики

Аналіз спеціалізованої науково-методичної літератури представлений у вигляді синтезу літературних даних і висновків спеціалістів різної спрямованості та кваліфікації, а також підведення підсумків і формування спільних тезових визначень по темі управління системою охорони навколишнього середовища.

Теоретичний аналіз представляє собою детальний розгляд даних стосовно мети і завдань дослідження та виявлення основних особливостей або характеристик, що повністю відображають предмет та об'єкт дослідження. Використання даного методу направлено на систематизацію, упорядкування та послідовне викладення основних тез, фактів та

інформаційних показників у вигляді схематично представленого взаємозв'язку факторів або критеріїв.

Моніторинг мережі Інтернет визначається у дослідженні бази даних провідних сайтів, що містять повну інформацію стосовно тематики дослідження та дає змогу отримати весь наявний матеріал ведучих профільних організацій та установ.

Стосовно тематики роботи моніторинг використовувався для отримання достовірного матеріалу з першоджерел таких провідних установ, як IQNet-certification, IAKS International Association for Sports and Leisure Facilities, World Wide Fund For Nature, European Commission, Olympic games London 2012's, GreenBiz Group, United States Sports Academy, United States Environmental Protection Agency, Biocycle.net, Environmental Impact Assessment Ordinance, MetLife Stadium.

Інтернет-опитування здійснювалось нами з метою отримання достовірних даних від системи управління фізкультурно-спортвиною спорудою, а саме у вигляді відповідей на запропоновані нами запитання під час електронного листування з менеджерами управлінської ланки.

Методи математичної статистики. Серед методів математичної статистики в даній роботі застосовувалась описова статистика. Це сукупність емпіричних методів, що використовувались для візуалізації та інтерпретації отриманих даних (таблиці, діаграми, графіки) під час проведення досліджень.

2.2. Організація досліджень.

Дослідження проводилися в декілька етапів.

На першому етапі (вересень 2021 р. – листопад 2021 р.) основна увага була приділена вивченню й аналізу даних спеціальної літератури з досліджуваної теми, визначенню предмета й об'єкта дослідження, мети й завдань роботи, вибору адекватних методів дослідження, підготовки обґрунтування теми роботи та формуванню змісту роботи.

На другому етапі (грудень 2021 р. – серпень 2022 р.) був проведений детальний аналіз та надана порівняльна характеристика сучасним зеленим стандартам та можливості їх застосування у світі та в Україні.

На третьому етапі (вересень 2022 р. – жовтень 2022 р.) було проведено інтернет-опитування, проаналізовано, систематизовано й узагальнено отриманні під час проведення досліджень дані, здійснено їх комп'ютерну обробку, сформульовано висновки.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ТРЕНУЮТЬСЯ В УМОВАХ МЕГАПОЛІСУ.

3.1. Роль спортсмена в підтриманні стратегії сталого розвитку спорту

Модель сталого розвитку полягає в тому, щоб поєднувати покращення економічних та соціальних умов життя з довготривалим захистом природної основи життя, щоб також дати майбутнім поколінням можливість розкритися. Він адресований не лише урядам, а й бізнесу та промисловості, всім соціальним групам і навіть кожному окремому громадянину.

Для поєднання спорту та сталого розвитку навколишнього екологічного середовища необхідним є просування та розвиток видів спорту які сумісні з природою та навколишнім середовищем.

При цьому виникає необхідність зробити спортивну інфраструктуру більш екологічною та зменшити ушкодження вразливих місць, забезпечувати та покращувати можливості для занять спортом та фізичної активності за межами вразливих районів; зберегти та підвищити якість відпочинку у сільській місцевості та її цінність тим, хто займається спортом.

Основні напрями стратегії формування екологічного мислення у спортсменів що тренуються в умовах міста.

№	Напрямок стратегії	Шляхи реалізації
1.	Зниження впливу значних спортивних змагань на	1. Використання зелених зон міста та приміських

	<p>екологічне середовище міста.</p>	<p>територій з урахуванням необхідного підтримання їх сталого розвитку.</p> <p>2. Формування запланованої поведінки вболівальників та глядачів під час проведення змагань.</p> <p>3. Розробка шляхів приватного та міського транспорту в зону проведення змагань для зменшення негативного впливу на зелені та рекреаційні зони міста, а також негативного впливу забруднення повітря на спортсменів.</p>
2.	<p>Стратегія створення екологічної спортивної інфраструктури</p>	<p>1. Планування будівництва спортивних майданчиків та споруд з урахуванням потреб в збереженні екологічної сталості зелених зон міста.</p> <p>2. Розробка програм відновлення екологічних втрат міста після проведення значних спортивних змагань.</p> <p>3. Розробка технологій по утилізації відходів та зменшення розміру</p>

		«екологічного сліду» 4. Розробка планів та програм по формуванню нових рекреаційних та зелених зон для занять спортом в місті.
3.	Стратегія формування відповідальної екологічної поведінки спортсменів.	1. Екологічна освіта 2. Добровільно-відповідальна екопозитивна поведінка спортсмена 3. Можливість спортсменів впливу на формування екологічно позитивної поведінки глядачів та вболівальників. 4. Реклама екологічних підходів та екологічних видів спорту.

3.2. Зниження впливу значних спортивних змагань на екологічне середовище міста.

3.2.1. Використання зелених зон міста та приміських територій з урахуванням необхідного підтримання їх сталого розвитку

Спорт та охорону природи можна примирити майже скрізь. Таким чином, конфлікти, що виникають через заняття спортом на природі та у сільській місцевості не є нагальною проблемою. Вони рідко виникають у великих масштабах, але, як правило, концентруються у певних місцях, які характеризуються особливою привабливістю для спорту, а також особливою вразливістю та необхідністю охорони природи.

Критичними факторами щодо впливу занять спортом на природі

- масштаби,
- інтенсивність та вид занять спортом,
- стійкість використовуваної природної території.

В принципі, використання природи у спортивних цілях має припинятись у момент, коли відповідний вид діяльності суттєво впливає або завдає шкоди природі чи сільському ландшафту.

Таким чином, при заняттях спортом слід належним чином враховувати ступінь екологічної стійкості розглянутого району.

Шляхи реалізації.

1. Щоб завчасно знизити нанесену шкоду вразливим територіям та одночасно виконати завдання щодо забезпечення рекреації, природоохоронні органи та представники спорту повинні більш активно брати участь у плануванні можливостей у стійких ландшафтах. Позитивний вплив на рекреаційну цінність сільської місцевості виникає як побічний ефект різних природоохоронних програм зі збереження видів та біотопів.

2. Дозвільні заходи та об'єкти, мають бути не прив'язані до конкретного природного середовища або до географічних особливостей, які мають бути винесені з вразливих зон і перенесені в менш уразливі техногенні зони ландшафтів або розташовані поблизу житлових масивів.

3.2.2. Формування запланованої поведінки вболівальників та глядачів під час проведення змагань

Добровільним зобов'язанням слід віддавати пріоритет для досягнення цілей збереження сталості навколишнього середовища оскільки вони забезпечують велику ясність для тих, хто в них бере участь. Якщо це неможливо чи виявляється безуспішним, слід реалізувати широкий спектр різних рішень.

Практичні інструменти включають використання екологічних видів спорту та розробку репрезентативних моделей навчання, які підкреслюють можливості для учасників налаштуватися на критично важливу інформацію про навколишнє середовище, забезпечуючи безпечні умови навчання та позитивне перенесення навичок у потенційно небезпечні пригоди у «реальному житті» в спортивне середовище. Це включає виявлення можливостей дослідження та використання емпіричних знань досвідчених учасників, практиків і дослідників при розробці ефективних планів навчання.

Репрезентативні спільні проекти навчальних завдань та довкілля може дозволити людям розвиватися у прийнятті рішень, реалізуючи найбільш привабливі чи непривабливі можливості у своїй екологічній ніші.

Важливим моментом тут є те, що тренувальні контексти мають адекватно представляти контексти «реального життя», зокрема, всебічно звертаючи увагу не лише на фізичні та психологічні, а й на соціокультурні вимоги завдань.

Шляхи реалізації

Можна також поєднати спорт із охороною природи:

- визначивши максимально допустимі розміри груп,
- обмеживши діяльність тих, які не становлять загрози у конкретній ситуації,
- оголосивши закритими деякі ділянки природної місцевості (наприклад, береги водотоків),
- передбачивши конкретні маршрути (наприклад, вздовж водотоків),
- визначаючи максимально допустиму довжину човна або допустимий тип джерела енергії або накладаючи вимогу що до пред'явлення певних кваліфікацій.

3.2.3. Розробка шляхів приватного та міського транспорту в зону проведення змагань для зменшення негативного впливу на зелені та

рекреаційні зони міста, а також негативного впливу забруднення повітря на спортсменів

Як і в інших соціальних підсистемах, вимоги до мобільності у спорті останніми роками значно зросли.

Причини різноманітні.

Спорт виріс не лише загалом — ще однією важливою подією є постійне зростання різноманітності. Нові види спорту часто породжують потреби у більшій кількості різних споруд. Досягнення нових місць (спортивні споруди чи заміські території) потребує більшої мобільності.

Це особливо вірно щодо діяльності на природі та у сільській місцевості, до якої протягом багатьох років залучається величезна кількість людей.

Оскільки більшості людей доводиться долати короткі чи довгі відстані, щоб займатися такими видами діяльності, спорт та туризм сьогодні більш тісно пов'язані, ніж будь-коли раніше.

В даний час спорт часто навіть є основною причиною подорожі (наприклад, катання на лижах), а в інших випадках пропоновані заходи є принаймні важливим фактором при виборі місця подорожі.

Навіть у містах люди, які займаються спортом, мають бути мобільнішими. В основному це пов'язано з географічним поділом роботи, проживання та відпочинку.

Зокрема, той факт, що спортивні та розважальні центри дедалі частіше будуються на периферії міст (у зелених передмістях), збільшивши відстань до місць занять спортом. Однак займатися спортом можна не тільки на спортивних об'єктах, але, особливо в містах, та у громадських місцях (парки, ігрові майданчики на вулицях, велосипедні доріжки тощо). Однак в великих мегаполісах є дефіцит таких варіантів.

Можливості для фізичної активності, ігри та спорт були витіснені з міського життя новими дорогами та вулицями, запечатування землі і т. д., і

це призвело до того, що люди більше, ніж будь-коли, шукають можливості для відпочинку, яких вони потребують, за межами міст.

Стійкий розвиток спорту вимагає не лише запобігання непотрібному руху, а також надання та використання транспортних засобів, які найменш шкідливі для довкілля.

Мета та реальність все ще дуже далекі один від одного. Мобільність у спорті сьогодні – це насамперед «автомобільність».

Таким чином, спорт робить значний внесок у збільшення обсягів дорожнього руху і, отже, впливає на зміну клімату.

Вже зараз більше половини всіх відстаней, що проходять автомобілі, припадає на вільний час, з яких, у свою чергу, згідно з швейцарським дослідженням, 25% пов'язані зі спортом.

Щодо спортивних заходів, що проводяться в країні, двома основними причинами високого рівня використання особистих автомобілів є значні вимоги до обладнання та транспорту та труднощі при користуванні громадським транспортом, зокрема, обмежені можливості взяти із собою спортивний інвентар, відсутність засобів пересадки між станціями та фактичними пунктами призначення, а також той факт, що маршрути та частота руху автобусів та поїздів неадекватні з урахуванням попиту на вільний час.

Дивно, однак, що навіть у разі занять спортом у місті приватні автомобілі є абсолютним транспортним засобом номер один.

Згідно дослідженню, проведеному в Байройтському університеті (Німеччина), три чверті організованого проїзду дорослих волейболістів на тренування та домашні матчі припадає на автомобілі чи мотоцикли. Однак 55% розглянутих відстаней становлять трохи більше 5 км. Таким чином, спортивні асоціації та клуби покликані створювати необхідні структури для більш екологічно безпечної мобільності своїх членів та відповідним чином заохочувати своїх членів до зміни своїх звичок.

Якщо до центральних зон, придатних для ігор та спорту, можна буде легко та безпечно дістатися на велосипеді або громадському транспорті жителями великого міста, це зменшить екологічний збиток від дорожнього руху та задовольнить потреби дітей, інвалідів, людей похилого віку та інші групи, які не користуються автомобілем регулярно.

Шляхи реалізації

Широкий спектр заходів, таких як дорожні знаки, перенесення паркувань, заборона руху за певними дорогам, інформаційні табло, маркування маршрутів, збереження бажаних маршрутів та закриття небажаних маршрутів, створення перешкод, таких як заповнені водою канави чи кущі, роблять це можливим. Слід переносити діяльність із уразливих областей у більш стійкі.

Для досягнення екологічно чистої мобільності у спорті пріоритет повинен надаватися наступному:

1. поліпшення житлового середовища та розширення можливостей для спорту, ігор та фізичної активності у громадських місцях у межах міської території;
2. заохочення використання велосипедів (підключення спортивних центрів до місцевої мережі велосипедних доріжок, створення безпечних місць для паркування велосипедів на спортивних об'єктах тощо.);
3. підвищення привабливості автобусів та поїздів як транспортних засобів у вільний час (маршрути, розклад, вартість проїзду, можливості перевезення спортивного інвентарю) тощо;
4. поліпшення умов прокату та зберігання спортивного інвентарю в місці призначення;

5. підвищення обізнаності тих, хто займається спортом (тренери та інструктори , що показують приклад).

3.3. Стратегія створення екологічної спортивної інфраструктури

3.3.1. Планування будівництва спортивних майданчиків та споруд з урахуванням потреб в збереженні екологічної сталості зелених зон міста.

Обмежувальні заходи, спрямовані на захист уразливих або надмірно використовуваних природних територій виявляються успішними, особливо коли пропонуються привабливі альтернативи. Вони повинні включати модернізацію відповідних земель з точки зору естетичної привабливості ландшафту, екологічних та рекреаційних аспектів, а також вибір місць, які створюють великі обсяги руху.

Штучні споруди (наприклад, стіни для скелелазіння) для спорту на відкритому повітрі, які проводяться на природі забезпечують лише часткове полегшення. Вони не замінюють досвід природи та можуть у довгостроковій перспективі навіть сприяти збільшенню їх використання і, отже, тиску на природу.

Спортивні споруди по-різному впливають на довкілля. При їх описі та оцінці можна провести різницю між внутрішніми та зовнішніми спорудами. Порівняно зі спортивними залами, відкриті майданчики вимагають набагато більше місця. Те, як обробляється цей простір, має велике значення для довкілля.

З одного боку, неправильний вибір місця, неправильний догляд (надмірне внесення добрив, зрошення питною водою і т. д.) і непотрібне

ущільнення ґрунту можуть призвести до втрати цінних місцеперебувань і вплинути на ґрунт і водний баланс.

З іншого боку, якщо екологічні критерії враховуються під час планування, будівництва та обслуговування відкритої спортивної споруди, особливо в міських агломераціях, це може покращити екологічну обстановку (біорізноманіття, мікроклімат і т. д.) і, таким чином, підвищити привабливість житлового середовища.

Спортивним залам потрібно всього близько 5% площі, яку займають вуличні споруди. Надмірне споживання енергії та води є основними причинами збитків навколишньому середовищу у разі спортивних залів.

В даний час, наприклад, у Німеччині для роботи одного залу потрібно в середньому близько 400 000 кВт енергії на рік.

Сьогодні зниження енергоспоживання у спортивних залах в основному зосереджено на системах опалення/гарячого водопостачання, теплоізоляції та освітлення. Практичні приклади показують, що у спортивних спорудах є значний потенціал для економії енергії та води. Для того, щоб вичерпати цей потенціал, необхідно встановити сучасні, ресурсозберігаючі технології та прикласти зусиль, щоб звички користувачів були змінені. Завдяки отриманій внаслідок значної економії інвестиції в енергію та воду часто окупаються у відносно короткі терміни.

Реконструкція будівлі, необхідна в будь-якому випадку, і нові плани будівництва надають ідеальні можливості для встановлення екологічно чистої техніки.

Екологічні аспекти необхідно враховувати регулярно, а не час від часу. Операторам спортивних споруд необхідно систематичне управління довкіллям. До обов'язкових елементів такого управління належать призначення відповідального з охорони навколишнього середовища, обов'язковий облік екологічних аспектів при прийнятті будь-якого рішення, впровадження екоконтролю, і, навіть, регулярні курси екологічного навчання персоналу.

Економлячи цінні ресурси, спортивні споруди, спроектовані та експлуатовані на екологічно безпечній основі, можуть зробити величезний внесок у стійкий розвиток та, таким чином, у реалізацію Порядку денного на XXI століття. Це, зокрема, стосується захисту клімату за рахунок скорочення викидів CO₂.

Підсумовуючи, можна сказати, що для підвищення екологічності спортивних споруд важливі такі кроки:

- ініціювання та підтримка екологічних консультаційних послуг для операторів спортивних споруд;
- прив'язка фінансування державою та асоціаціями спортивних споруд (гранти та кредити) до виконання екологічних стандартів;
- більш широкий розгляд можливості використання існуючих площ та будівель для спортивних споруд;
- включення екологічного менеджменту в роботу спортивних адміністрацій, клубів, асоціацій та комерційних спортивних операторів.

Шляхи реалізації

1. Розробка обов'язкових, єдиних та ефективних правил у галузях, які з метою охорони природи повинні бути вільні від будь-якого використання або певних видів використання.
2. Розробка та тестування ефективних заходів, тобто заходів, які можна застосовувати та контролювати нижче рівня заборони.
3. Перенесення діяльності та об'єктів у менш уразливі райони.
4. Концентрація та управління діяльністю (з точки зору місця розташування та часу).
5. Цільове розширення планування, орієнтованого на пропозицію, у стійких районах, де, можливо, слід покращити сільську місцевість.
6. Створення штучних альтернативних та заміщуючих об'єктів.

7. Зобов'язати всіх спортивних операторів організувати свої заходи та програми таким чином, щоб вони були сумісні з природою та довкіллям.
8. Розробка технологій по утилізації відходів та зменшення розміру «екологічного сліду»

3.3.2. Розробка планів та програм формування нових рекреаційних та зелених зон для заняття спортом в місті.

Екологічна і рекреаційна якість міст стає дедалі більше важливою перевагою «м'якого» розташування.

Для того щоб зробити їх корисними, потрібні лише дуже обережні коригування таких напівприродних областей. Тут є широкі можливості для об'єднання цілей збереження природи та відпочинку, створюючи напівприродні зони, які обіцяють хвилювання та пригоди. Також можна використовувати будинки і землю для інших цілей і, таким чином, надати можливості для занять спортом та фізичної активності, не займаючи додаткових земель. Наприклад, перепланування чи реструктуризація колишніх промислових будівель та маєтків відкриває можливості для розширення спектру можливостей для відпочинку, доступних у регіоні.

Шляхи реалізації

Тут є широкі можливості для об'єднання цілей збереження природи та відпочинку, створюючи напівприродні зони, які обіцяють хвилювання та пригоди.

Також можна використовувати будинки і землю для інших цілей і, таким чином, надати можливості для занять спортом та фізичної активності, не займаючи додаткових земель. Наприклад, перепланування чи реструктуризація колишніх промислових будівель та маєтків відкриває

можливості для розширення спектру можливостей для відпочинку, доступних у регіоні.

3.4. Стратегія формування відповідальної екологічної поведінки спортсменів.

3.4.1. Екологічна освіта спортсменів.

Оператори зобов'язані заохочувати дбайливе ставлення до природи та навколишнього середовища надаючи інформацію про екологічні аспекти. Однак процеси екологічної освіти будуть ефективними лише у тому випадку, якщо всі учасники будуть готові дотримуватись обмежень та набувати знань з питань охорони природи

Екологічна перспектива допомагає охарактеризувати функціональні відносини, що виникають внаслідок безперервної взаємодії окремого спортсмена, завдання та навколишнього середовища, що життєво важливо для розуміння адаптації навичок та розвитку талантів.

Для більшості видів спорту природа є «стадіоном» та основою. Спортсменам потрібні здорова їжа, чисте повітря та вода, стабільний клімат. Хоча спорт часто корениться у навколишньому середовищі на відкритому повітрі, багато хто не знає про цінність природи для їх спорту, а також вплив спорту на природу, особливо через великі заходи та будівництво нових спортивних споруд.

У деяких випадках спорт впливає на природні об'єкти всесвітньої спадщини – одні з найцінніших територій світу, що охороняються. Боротьба з цим впливом має стати невідкладним пріоритетом для спортивного сектору.

Необхідне систематичне інформування та навчання людей, які займаються спортом, про можливості займатися діяльністю, не завдаючи шкоди природі чи довкіллю.

Шляхи реалізації

1. Розробка та впровадження переважно загальних концепцій екологічної освіти, в процесі підготовки спортсменів.
2. Створення необхідних структур для забезпечення адекватної та якісної екологічної освіти
3. Тестування моделей впливу на поведінку середовища неорганізованих спортсменів та спортсменок
4. Проведення екологічних змагань з видів спорту.
5. Розробка та впровадження моделей спорту, сумісних із природою та навколишнім середовищем.
6. Більш міцне закріплення екологічних комунікацій у роботі асоціацій та клубів, у діалозі з широкими верствами населення.

3.4.2. Добровільно-відповідальна екопозитивна поведінка спортсмена.

Спорт та природа нерозривно пов'язані. Спорт на відкритому повітрі – це заняття, яке пов'язує нас із навколишньою природою. Саме цей зв'язок допомагає нам усвідомити наші відносини як людської істоти з природою. Цей зв'язок також впливає на те, наскільки ми дбаємо про природу та на наше бажання захистити її.

Природа це ігрове поле для спорту на всіх рівнях, від масових до елітних змагань. Будь то вітрильний спорт, серфінг, катання на лижах, скелелазіння або просто пробіжка околицями, чисте повітря та вода, стабільний клімат та здорова їжа є важливими елементами для занять спортом.

Проте екосистеми нашої планети перебувають під тиском, що позначається практично на різних видах спорту. У свою чергу, спортивні спільноти зобов'язані піклуватися про довкілля та захищати його, що забезпечує умови для проведення їх спортивних заходів.

Стає все більш очевидним, що нам необхідно захищати та відновлювати біорізноманіття у природних та міських умовах, щоб і спорт, і природа могли продовжувати процвітати у майбутньому.

Важливо розуміти, як мінімізувати вплив на природу, оскільки кількість занять спортом на відкритому повітрі продовжує зростати. Для любителів спорту важливо виявляти шанобливе ставлення до природи та заохочувати те саме в інших.

Хоча ми часто розглядаємо зв'язок між індивідуальним зв'язком з природою та широкомасштабними явищами, такими як зміна клімату, як окремі проблеми, однак вони пов'язані.

Пандемія COVID-19 допомогла підкреслити зв'язок між людьми та природою, а також роль фізичної активності у природних умовах у підвищенні нашої стійкості за рахунок активного способу життя та у підвищенні спроможності суспільства справлятися з проблемами охорони здоров'я.

Спорт пропонує багато переваг на додаток до фізичної активності. Спорт сприяє доброму здоров'ю та благополуччю, забезпечує соціальні контакти та дає можливість випробувати напруження, силу, азарт, пригоди, особисті досягнення та командний дух.

Спорт на відкритому повітрі пов'язує людей один з одним так, як це можуть зробити деякі інші види діяльності, а також пов'язує людей з природою, створює глибокий зв'язок та підвищує поінформованість про навколишнє середовище.

Спорт також поєднує як на індивідуальному рівні, так і на рівні суспільства завдяки емоціям, які він викликає.

Спортсменки та спортсмени можуть виступати як зразки для наслідування і можуть взяти на себе ініціативу у поширенні інформації про навколишнє середовище.

Спорт - це потужний спосіб підвищити обізнаність щодо важливості збереження біорізноманіття. Спортивні угруповання можуть сприяти переходу до більш екологічно стійкої поведінки.

У спорті зростає рух за співробітництво та підвищення поінформованості про довкілля.

3.4.3. Можливість спортсменів впливу на формування екологічно позитивної поведінки глядачів та вболівальників

Спорт є водночас одним із винуватців та жертв глобальних змін навколишнього середовища потепління антропогенного походження.

Тим не менш, він знаходиться в унікальному положенні, щоб бути частиною рішення з кількох причин.

По-перше, його широка соціальна платформа робить його стратегічним інструментом на ставлення людей; його охоплення поширюється майже на всі географічні райони і соціальні верстви. Мільярди людей беруть участь у спорті як глядачів, практиків чи фасилітаторів.

По-друге, спорт може відіграти важливу роль у навчанні та підвищенні поінформованості про глобальне потепління та, у більш широкому розумінні, проблеми навколишнього середовища, включаючи пропаганду здорового та стійкого способу життя.

Дослідження показало, що вболівальники сприйнятливі до екологічних ініціатив, беручи участь у зусиллях зі зменшення впливу на навколишнє середовище не тільки при відвідуванні спортивних заходів, але також у їхній повсякденній поведінці та як захисники у своїх місцевих спільнотах.

Таким чином, ключову роль у цьому процесі можуть відіграти цілеспрямовані кампанії забезпечення екологічної стійкості.

При цьому спортсмени та команди можуть бути зразком для наслідування для своїх уболівальників.

Вони можуть використовувати свій високий соціальний статус для інформування окремих осіб та спільнот про зміну клімату, спонукаючи їх змінити свій спосіб життя на благо планети.

Враховуючи їх величезну кількість послідовників, вони можуть виступати як зразки для наслідування, подаючи приклад, підвищуючи обізнаність та моделюючи поведінку, особливо серед молоді.

Спортсмени також дедалі активніше лобіюють заходи щодо боротьби зі зміною клімату: у 2014 році, після танення води в Сочі, 105 зимових олімпійців підписали петицію, яка закликає світових лідерів боротися із глобальним потеплінням; з нагоди саміту щодо зміни клімату, понад 50 олімпійців та паролімпійців з усього світу з Токіо 2020 зібралися разом, щоб відстоювати амбітні дії світових лідерів під час саміту.

По-третє, спорт все більше визнається як недорогий і високоефективний засіб досягнення сталого розвитку, у тому числі вирішення проблеми глобального потепління.

Нарешті, включення стандартів сталого розвитку на спортивну індустрію може мати хвильовий ефект, сприяючи впровадженню стандартів сталого виробництва та споживання в інших галузях.

РОЗДІЛ 4.

АНАЛІЗ І ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Спорт може зробити свій важливий внесок у створення моделі сталого розвитку та, таким чином, у реалізацію Порядку денний на XXI століття у всіх країнах. Щоб досягти цього, спортивні організації та інші особи, які займаються спортом, мають інтенсивно обговорювати цю модель та міцно закріпити її у своїй роботі.

Зростання числа користувачів і все більш широке та інтенсивне використання природи та ресурсів (землі, енергії, води і т. д.), безсумнівно, збільшили шкоду природі та навколишньому середовищу, що завдається спортом. У той же час, однак, спектр стратегій та заходів щодо запобігання та вирішенню конфліктів між спортом та охороною природи та захистом навколишнього середовища ширше, ніж це часто визнається. Скоординоване поєднання планувальних, виховних та правових заходів обіцяє бути особливо успішним.

Що стосується спорту на природі, то в майбутньому слід наголосити на розробці диференційованих концепцій збереження та використання природи та ландшафту; ці концепції мають передбачати адаптацію виду спорту до особливостей природної території. Вразливі райони мають бути вільними від шкідливих видів діяльності, а спортивні заходи повинні бути перенесені в менш уразливі, але привабливі ландшафти.

Правові заходи слід вживати лише в тому випадку, якщо цього вимагає мета захисту, інші механізми не працюють.

У забудованих районах пріоритетом є збереження та розширення прибудинкових територій для фізичної активності, ігор та спорту.

Місто, яке пропонує гарну якість життя повинно пропонувати широкі можливості для фізичної активності. При будівництві та експлуатації спортивних споруд необхідно приділяти увагу дбайливому та раціональному використанню ресурсів. У випадку з існуючими спортивними спорудами видається, що потенціал скорочення споживання енергії та води ще не вичерпано. У процесі планування та створення нових спортивних об'єктів екологічні фактори повинні оцінюватися на значно вищому рівні, чим у минулому.

На спорт припадає значна частина всього розважального трафіку.

Скорочення необхідних маршрутів за рахунок створення об'єктів поряд з будинком є важливою відправною точкою для внесення змін. Досі основним транспортним засобом для тих, хто займається спортом, був автомобіль. Збитки навколишньому середовищу, що завдаються цим видом транспорту часто недооцінюються. Тому вкрай важливо розвивати та підвищувати популярність екологічніших форм мобільності.

Сьогодні спортивні товари дуже рідко задовольняють екологічні вимоги. Таким чином, навряд чи можливо досягнути замкнених циклів обігу речовин. Оскільки керування замкнутим циклом речовини є центральним елементом стійкого розвитку, у цій галузі також необхідно внести зміни.

У пошуку рішень мають співпрацювати всі залучені сторони. Це стосується, перш за все, спорту та охорони природи, комерційного спорту, політики та адміністрації, торгівлі та промисловості. Без конструктивного співробітництва цих груп навряд чи вдасться знайти ефективні та загально визнані рішення. Життєво важливо, щоб зацікавлена група у кожному випадку була залучена до пошуку рішення конфлікту на ранній стадії. Проте активну участь кожної окремої людини, яка займається спортом, також потрібно враховувати.

Таким чином, інформаційні кампанії, пов'язані з довкіллям, серед людей, які займаються спортом, повинні бути продовжені та, при необхідності, розширені.

МОЖЛИВОСТІ СПОРТУ В БОРОТЬБІ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ініціативи на міжнародному рівні

З цих причин останніми роками з'являється все більше державних та приватних ініціатив як на міжнародному, так і на національному рівні.

На міжнародному рівні Міжнародний олімпійський комітет (МОК) розробив Стратегію сталого розвитку, до основних напрямів якої входять заходи щодо боротьби зі зміною клімату. МОК прагне до 2030 року вийти за рамки вуглецевої нейтральності та зробити ігри вуглецево-негативними.

З цією метою він розробив план «Стратегічні наміри на період до 2030 року», який передбачає скорочення як прямих, так і непрямих викидів парникових газів для операцій та заходів, пов'язаних із діяльністю Олімпійського руху, а також адаптацію до наслідків зміни клімату під час планування спортивних споруд та заходів.

Прихильність до дій із боротьби зі зміною клімату тепер також є однією з вимог до міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор. Це внесло свій внесок у недавню стратегію дій щодо боротьби зі зміною клімату в рамках літніх Олімпійських ігор 2020 року в Токіо, яка передбачала, наприклад, використання раніше існуючих будівель (60 відсотків усіх об'єктів були побудовані з раніше існуючих будівель), використання відновлюваних джерел енергії для ігор та операції на введення в дію програми компенсації викидів вуглецю.

У ході перших Всесвітніх ігор корінних народів, мультиспортивного заходу, в якому взяли участь спортсмени з корінних народів з усього світу, відбулися круглі столи з питань сталого розвитку та зміни клімату. Глобальна партнерська програма Connect4Climate Групи Світового банку, присвячена інформуванню про зміну клімату (ініційована спільно з Міністерством довкілля Італії, Федеральним міністерством економічного

співробітництва та розвитку Німеччини у співпраці з приблизно 500 інформаційними партнерами), запустила у 2014 році ініціативу Sport4C.

Програма, запущена у співпраці з Forum Das Americas, є глобальною комунікаційною кампанією, яка демонструє, як спорт бореться з глобальним потеплінням. Її ініціативи включають кампанію «1,5°C: рекорд, який ми не повинні побити», започатковану в 2016 році і спрямовану на підвищення поінформованості широкої аудиторії про мету 1,5°C, поставлену в Паризькій угоді.

Рамкова програма ООН «Спорт для клімату», запущена у 2016 році Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН) та деякими провідними спортивними організаціями, спрямована на забезпечення систематичної основи для безлічі вже існуючих розрізнених ініціатив. РКЗК ООН закликає спортивні організації сприяти досягненню цілей Паризької угоди, зобов'язуючи сторони, що підписали її, вживати систематичних заходів щодо скорочення викидів вуглецю та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Нещодавно відбулася Конференція Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату, COP26. Вона включала численні заходи, присвячені спорту та зміні клімату, у тому числі дискусійну групу, присвячену вивченню ролі спорту у боротьбі зі зміною клімату.

Громадські ініціативи на національному рівні

На національному рівні кілька країн почали використовувати спорт як засіб боротьби зі зміною клімату. У 2016 році уряд Сполучених Штатів виступив із двома федеральними ініціативами з цього питання: по-перше, він провів семінар, після чого було підготовлено звіт про екологічні спортивні будівлі. Семінар зібрав представників спортивної індустрії, щоб визначити дорожню карту для проектування, будівництва та експлуатації енергоефективних спортивних споруд. У підсумковому звіті було визначено

існуючі ресурси, передовий досвід та тематичні дослідження для більш екологічних спортивних об'єктів та стадіонів.

По-друге, у 2017 та 2018 роках Відділ спортивної дипломатії Державного департаменту США у співпраці з посольствами та консульствами США по всьому світу відправила спортивних посланців — американських професійних спортсменів та тренерів — за кордон для взаємодії з молоддю та участі у заходах щодо роботи з громадськістю з таких питань, як довкілля.

Державний секретаріат Кабо-Верде у справах молоді та спорту включив екологічну стійкість у свої зусилля щодо розвитку інфраструктури, завершуючи всі роботи з розвитку інфраструктури з мінімальним впливом на довкілля.

Прибережна група Ради з охорони навколишнього середовища Палау залучає відомих спортсменів до підвищення поінформованості про екологічні проблеми для збереження прибережних районів та мангрових хащ.

Замбія заохочує спортивні організації у зусиллях забезпечення екологічної стійкості. Ці ініціативи включають посадку дерев в Олімпійському африканському центрі під час візиту президента Міжнародного олімпійського комітету та міністра спорту.

Неурядові та приватні ініціативи на національному рівні

Крім цієї державної політики, кліматичні проблеми формуються, а рішення реалізуються також неурядовими та приватними суб'єктами. У Німеччині футбольний клуб «Байєр Леверкузен» використовує лише чисту енергію, колодязну воду для зрошення та різко скоротив використання одноразового пластику.

Англійський футбольний клуб "Форест Грін Роверс" став першою у світі командою без викидів вуглекислого газу, сертифікованої ООН; він може похвалитися 100% використанням відновлюваних джерел енергії та повторним використанням дощової води, а також буде новий безвуглецевий

дерев'яний стадіон. Університети також стають майданчиками для навчання та обговорення ролі спорту у зміні клімату. Конференція Рас-12, наприклад, є першою академічною спортивною конференцією, повністю присвяченою інтеграції сталого розвитку, включаючи проблему зміни клімату, легку атлетику коледжів та університетських містечках.

Таким чином, спортивна спільнота повинна взяти на себе зобов'язання скоротити свої прямі та непрямі викиди парникових газів та вжити конкретних заходів наприклад, використовувати виключно відновлювані джерела енергії, будувати безвуглецеві спортивні об'єкти.

Уряди повинні встановити політичні рамки та стимули для того, щоб спорт став стійким, та просувати спорт як інструмент підвищення поінформованості про зміну клімату.

Національні уряди у співпраці з міжнародними організаціями та іншими національними суб'єктами повинні робити зусилля щодо нарощування потенціалу, націленого на різних суб'єктів, що беруть участь у спортивному секторі, щодо того, як боротися зі зміною клімату та пом'якшувати його наслідки.

Національні уряди у співпраці з міжнародними організаціями мають збирати надійні дані, оскільки вимірювання та звітність про викиди парникових газів є важливими кроками на шляху до реалізації Паризької угоди.

Оцінки повинні виходити за рамки поточних вузькоспрямованих оцінок та включати ширший спектр викидів вуглецю, пов'язаних із спортивними заходами.

Національні уряди та міжнародні організації повинні налагодити співробітництво та партнерство між різними зацікавленими сторонами, включаючи національні та місцеві органи влади, приватний сектор, академічні кола, експертів у галузі науки, технологій та інновацій, а також організації громадянського суспільства, щоб просувати спорт як інструмент боротьби з зміною клімату.

ВИСНОВКИ

1. Для поєднання спортивної діяльності та сталого розвитку навколишнього екологічного середовища необхідним є формування розуміння спорту та природи як єдиного цілого.
2. Формування екологічного спрямування професійної діяльності спортсменів та спортивних організацій зумовлює збереження сталого розвитку природних та рекреаційних зон великих міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александріс, К., та Стодольська, М. (2004). Вплив передбачуваних обмежень щодо ставлення до участі у розважальному спорті. *соц. Лейс.* 27, 197-217.
2. Аспарухов, Т., та Мутен, Б.О. (2014). Погодження множинного групового факторного аналізу. *Структура Екв. Модель.* 21, 495-508.
3. Браксік М., Торманн Т.Ф. та Вікер П. (2021) Наміри екологічно безпечної поведінки серед членів спортивних клубів: емпірична перевірка теорії запланованої поведінки залежно від статі та спорту. *Фронт. Закон про спорт. Живий* 3:657183.
4. Вінз, П., Доусон, П., і Міллс, Т.К. (2016). Участь у спорті як інвестиція у (суб'єктивне) здоров'я: аналіз часових рядів життєвого шляху. *J. Суспільна охорона здоров'я* 38, 504–510.
5. Вуд, В., та Іглі, А.Х. (2012). Біосоціальна побудова статевих відмінностей і подібності в поведінці, в *Досягненнях експериментальної соціальної психології*, під редакцією Дж. М. Олсона і М. П. Занна (Лондон: Academic Press), 55-123.
6. Гривз, М., Зібаррас, Л.Д., та Страйд, К. (2013). Використання теорії запланованої поведінки вивчення поведінкових намірів довкілля робочому місці. *Дж. Навколишнє середовище. Психолог.* 34, 109-120.
7. Дітц, Т., Калоф, Л., та Стерн, П.К. (2002). Гендер, цінності та захист навколишнього середовища. *соц. наук.* 83, 353-364.
8. ДОСБ (2020). Bestandserhebung 2020 [Річна статистика 2020]. Доступно в Інтернеті за адресою: https://cdn.dosb.de/user_upload/www.dosb.de/uber_uns/Bestandserhebung/BE-Heft_2020.pdf (станом на 19 січня 2022 р.).

9. Залізний, Л.С., Чуа, П.П., та Олдріч, К. (2000). Робота над гендерними відмінностями у захисті довкілля. Дж. Соц. Випуски 56, 443-457.
10. Іноуе, Ю., та Кент, А. (2012). Дослідження ролі корпоративної довіри у корпоративному соціальному маркетингу: тематичне дослідження екологічних ініціатив професійних спортивних організацій. Спорт Менеджер. викл. 15, 330-344.
11. Каннінгем, ГБ, і Квон, Х. (2003). Теорія запланованої поведінки та намірів відвідати спортивний захід. Спорт Менеджер. викл. 6, 127-145.
12. Кармайкл, А. (2020). Час для практики; спорт та навколишнє середовище. Управління Спорт Лейс.
13. Каспер, Дж. М., та Пфал, Мен (2012). Основи екологічної поведінки студентів бакалаврату у сфері спорту та відпочинку. Спорт Менеджер. Еду. 6, 8-20.
14. Каспер, Дж. М., Маккалоу, Б. П., і Пфал, Мен (2020). Вивчення ініціатив із залучення вболівальників до довкілля через цінності та норми з міжвузівськими спортивними вболівальниками. Спорт Менеджер. 23, 348-360.
15. Каспер, Дж. М., Пфал, М. Є., та Маккалоу, ВР (2017). Чи варто переходити на зелений колір? Оцінка участі уболівальників та їх сприйняття екологічних зусиль спортивного відділу. Дж. Заявл. Спорт Манаг. 9, 106-134.
16. Каспер, Дж. М., Пфал, М. Є., та Маккалоу, Б. (2014). Міжвузівський спорт та довкілля: вивчення залучення вболівальників на основі зусиль щодо забезпечення сталого розвитку відділу легкої атлетики. Дж. Исс. Інтерколл. Атл. 7, 65-91.
17. Коллінз, Л.; Браймер, Еге. Розуміння природних видів спорту: точка зору, орієнтована на учасників, та її значення для розробки та полегшення навчання та продуктивності. Ганна. Лейс. різ. 2020, 23, 110-125.
18. Коллінз, Л.; Карсон, Х. Дж. Пропозиція нової концепції сучасного спорту, заснованої на екологічних та нормативних обмеженнях:

наслідки для досліджень, навчання тренерів та професійної практики. *J. Пригоди освіти. Навчатися на відкритому повітрі*. 2021, 1–11.

19. Коллмусс, А., і Аг'еман, Дж. (2002). Зверніть увагу на прогалину: чому люди діють екологічно та які бар'єри на шляху до проекологічної поведінки? *Довкілля. Освітній Рез.* 8, 239-260.

20. Креер, Е.; Рос, В.; Еверс, Д. Ризикований відпочинок: дослідження факторів, що впливають на ймовірність участі та наслідки досвіду. *Лейс. Стад.* 2003, 22, 239–253

21. Левін, Д.С., та Штрубе, М.Дж. (2012). Екологічні відносини, знання, наміри та поведінка серед студентів коледжу. *Соц. Психолог.* 152, 308-326.

22. Ліч, М. (2007). Міфи про матері-Землю та інші екофеміністські байки: як виникло і звалилося стратегічне поняття. *Зміна* 38, 67–85.

23. Майдеу-Оліварес, А. (2017). Оцінка максимальної правдоподібності моделей структурних рівнянь для безперервних даних: стандартні помилки та якість припасування. *Структура Екв. Модель.* 24, 383-394.

24. Майчум, К., Паричатнон, С., та Пен, К.С. (2016). Застосування розширеної теорії моделі запланованої поведінки для дослідження купівельних намірів екологічно чистих продуктів серед тайських споживачів. *Стійкість* 8:1077.

25. Маккалоу, ВР (2018). Виявлення факторів, що впливають на рециркуляційну поведінку спортивних глядачів з використанням теорії запланованої поведінки. *Міжнар. Дж. Спорт Менеджмент. Марк.* 14, 146-168.

26. Маккалоу, Б.П., и Каннингем, Великобритания (2011). Переработка намерений среди юных зрителей бейсбола. *Международ. Дж. Спорт Менеджмент. Марк.* 10, 104–120.

27. Маккалоу, Б.П., Орт, М., и Ватанабэ, Н.М. (2020b). Измерение внешних эффектов: обязательный следующий шаг к оценке устойчивости в спорте. *Дж. Спорт Менеджмент.* 34, 393–402.

28. Маккалоу, Б.П., Опп, М., и Келлисон, Т. (2020а). Спортивная экология: концептуализация новой дисциплины в спортивном менеджменте. *Дж. Спорт Менеджмент*, 34, 509–520.
29. Маковей, О.І. (2015). Застосування теорії запланованої поведінки для прогнозування поведінки, спрямованої проти довкілля: випадок енергозбереження. *Економіка* 11, 15-32.
30. Маллен, К., Стівенс, Дж., та Адамс, Л.Дж. (2011). Контент-аналіз дослідження екологічної стійкості у зразку спортивного журналу. *Дж. Спорт. Управління*, 25, 240-256.
31. Марш, Х.В., Го, Дж., Паркер, П.Д., Нагенгаст, Би., Аспарухов, Т., Мутен, Би., та співавт. (2018). Що робити, якщо скалярна інваріантність не працює: метод розширеного вирівнювання для багатогрупового факторного аналізу, порівняння прихованих середніх значень за багатьма групами. *Методи* 23, 524-545.
32. МГЕЗК (2018 г.) *Резюме для політиків. Глобальне потепління на 1,5° С*. Доступно в Інтернеті по адресу: <https://www.ipcc.ch/sr15/> (по состоянию на 20 января 2021 г.).
33. Мейнцен-Дик, Р., Коварик, К., и Кисумбинг, А.Р. (2014). Гендер и устойчивость. *Анну. Преподобный Окружающая среда. Ресурс* . 39, 29–55.
34. Милфонт, Т.Л., и Сибли, К.Г. (2016). Ориентация на эмпатию и социальное доминирование помогает объяснить гендерные различия в защите окружающей среды: годовой байесовский анализ посредничества. *Перс. Индив. Отличаться* . 90, 85–88.
35. Мэдден, Т.Дж., Эллен, П.С., и Айзен, И. (1992). Сравнение теории запланированного поведения и теории разумного действия. *Перс. соц. Психол. Б* 18, 3–9.
36. Наннелли, Дж. К., и Бернштейн, И. (1994). *Психометрическая теория* , 3-е изд. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк: McGraw-Hill.

37. Нгуманис, Н., Нг, Дж. Ю., Баркукис, В., и Бэкхаус, С. (2014). Личные и психосоциальные предикторы употребления допинга в условиях физической активности: метаанализ. *Спорт Мед.* 44, 1603–1624.
38. ООН (2020b). *Примите меры для достижения целей в области устойчивого развития*. Доступно в Интернете по адресу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (по состоянию на 20 января 2021 г.).
39. ООН (2020a). *Цель 13: Принять срочные меры по борьбе с изменением климата и его последствиями*. Доступно онлайн по адресу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/> (по состоянию на 20 января 2021 г.).
40. Орловські, Дж., та Вікер, П. (2018). Встановлення ціни здорове поведінка: грошова вартість занять спортом окремих осіб. заявл. різн. Квал. Життя 13, 479-499.
41. Опп, М. (2020). Про потенційний вплив зміни клімату на бейсбол та лижні гонки. *Управління Спорт Лейс.* 25, 307-320.
42. Опп, М., та Іноуе, Ю. (2019). Спорт проти клімату: введення у рамки кліматичної вразливості спортивних організацій. *Спорт Менеджер.* викл. 22, 452-463.
43. Сакелларі, М., та Сканавіс, К. (2013). Екологічна поведінка та гендер: нові проблеми для досліджень у галузі екологічної освіти. заявл. Довкілля. Освітній Ком. 12, 77-87.
44. Сяо, К., и Макрайт, А.М. (2015). Гендерные различия в заботе об окружающей среде: пересмотр гипотезы институционального доверия в США. *Окружающая среда. Поведение* 47, 17–37.
45. Трейл, Г., и Маккалоу, ВР (2018). Дифференциальное влияние внутренних и внешних ограничений на намерения устойчивого развития: иерархический регрессионный анализ участников бегущих событий по сегментам рынка. *Дж. Управление. Глобальная поддержка.* 6, 1–36.

46. Уайтхед, Дж., та Вікер, П. (2018). Оцінка готовності платити за велосипедний захід за допомогою підходу готовності до поїздки. Тур. Управління. 65, 160-169.
47. Уайтхед, Дж., та Вікер, П. (2019). Оцінка неринкових переваг спільних спортивних заходів із використанням готовності до поїздки: платіжна картка порівняно з випадковим вибором із зменшенням гіпотетичної упередженості. Міжнар. Дж. Тур. Різ. 21, 180-186. Дої: 10.1002/jtr.2252
48. Уікер, П. (2018). Вуглецевий слід активних спортивних туристів: емпіричний аналіз лижників та сноубордистів. Дж. Спорт Тур. 22, 151-171. Дої: 10.1080/14775085.2017.1313706
49. Уікер, П. (2019). Вуглецевий слід активних спортсменів. Спорт Менеджер. викл. 22, 513-526.
50. Уікер, П. (2020). Вплив частоти участі та пройденої відстані для різних спортивних цілей на суб'єктивне благополуччя: «нешасний пасажир приміської зони» та щасливий спортивний турист? Євро. Спорт Менеджер. Питання. 20, 385-402.
51. Уєбб, Т.Л., та Ширан, П. (2006). Чи впливає зміна поведінкових намірів зміну поведінки? Метааналіз експериментальних даних. Психол. Бик.132, 249-268.
52. Файал, Р., та Газлі, Би. (2015). Застосування теорії соціальних ролей до гендеру та волонтерства у професійних асоціаціях. Волунтас 26, 288-314.
53. Федеральное статистическое управление (2019 г.). *Statistisches Jahrbuch Deutschland und Internationales 2019 [Ежегодный статистический сборник Германии и всего мира, 2019]*. Висбаден: Федеральное статистическое управление.
54. Фишбейн, М., и Айзен, И. (1977). *Вера, отношение, намерение и поведение: введение в теорию и исследования*. Бостон, Массачусетс: Аддисон-Уэсли.

55. Фишбейн, М., и Айзен, И. (2010). *Прогнозирование и изменение поведения: подход к обоснованным действиям*. Лондон: Психологическая пресса.
56. Хамфріс, Б.Р., Маклеод, Л., та Русескі, Дж. Е. (2014). Фізична активність та наслідки для здоров'я: дані з Канади. *Здоров'я Екон.* 23, 33-54.
57. Хан, Х., Хсу, LTJ, та Шеу, К. (2010). Застосування теорії запланованої поведінки до вибору зеленого готелю: перевірка впливу екологічно безпечних заходів. *Тур. Управління.* 31, 325-334.
58. Хеджес, Л.В. (1981). Теорія розподілу з метою оцінки розміру ефекту Гласса і з нею оцінок. *Дж. Образ. Стат.* 6, 107-128.
59. Хинкль, Д.Э., Вирсма, В., и Юрс, С.Г. (2003). *Прикладная статистика для поведенческих наук*. Бостон, Массачусетс: Хоутон Миффлин.
60. Хупер, Д., Кофлан, Дж., и Маллен, М. (2008). Моделирование структурными уравнениями: рекомендации по определению соответствия модели. *Избрать. Дж. Автобус. Рез. Методы* 6, 53–60.
61. Хью Маккензи, С.; Ходж, К.; Филеп, С. Как приключенческий спортивный туризм улучшает самочувствие? Концептуальная модель. *Тур. Воссоздать. Рез.* 2021 , 1–14
62. Шермеллех-Энгель, К., Моосбругер, Х., и Мюллер, Х. (2003). Оценка соответствия моделей структурных уравнений: тесты значимости и описательные меры согласия. *Метод. Психол. Рез. Интернет* 8, 23–74.
63. Шмитт, М.Т., Акнин, Л.Б., Аксен, Дж., и Швом, Р.Л. (2018). Распаковка взаимосвязей между про-экологическим поведением, удовлетворенностью жизнью и предполагаемой экологической угрозой. *Экол. эконо.* 143, 130–140.
64. Шульц, РВ (2001). Структура заботы об окружающей среде: забота о себе, других людях и биосфере. *Дж. Окружающая среда. Психол.* 21, 327–339.

65. Aizen, I. (2002). Designing the TpB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations. Available online at: http://chuang.epage.au.edu.tw/ezfiles/168/1168/attach/20/pta_41176_7688352_57138.pdf.
66. Aizen, I. (2019). Compilation of a questionnaire on the theory of planned behavior. Available online at: <https://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf> (accessed 20 January 2021).
67. Arnoki, S., & Stroink, M. (2010). Gender differences in environmental protection: the mediating role of emotional empathy. *Kur. Res. social Psychologist* . 16:1-14.
68. Breuer K, Hoekman R, Nagel S and van der Werff H (eds.). (2015). *Sports clubs in Europe: a cross-national comparative analysis*. Basel: Springer International Publishing.
69. Chen, F.F. (2007). Sensitivity of goodness-of-fit measures to lack of measurement invariance. *Structure Eq. Model.* 14, 464-504.
70. Chen, F.F. (2008). What happens if we compare chopsticks to forks? The impact of inappropriate comparisons in cross-cultural research. *J. Pers. social Psychologist* . 95, 1005–1018.
71. Chuan, K.S., Yusof, A., Sun, K.S., and Abdullah, M.S. (2014). Applying the Theory of Planned Behavior to Predict Student Participation in Recreational Sports Activities in Malaysia. *J. Fiz. Educational Sports* 14:172.
72. Clement, Calif., Henning, J. B., & Osbaldiston, R. (2014). Integration of factors predicting energy saving: the theory of planned behavior and climate change perceptions. *J. Sustain. Dev.*7, 46–59.
73. Dingle, GW (2017). "Sport, Environment, and Sustainability," *SAGE Handbook of Sport Management*, eds R. Hoye and M. Parent (Thousand Oaks, CA: Sage), 531–558.
74. Economou, A., & Halkos, G. (2020). The gender gap in environmental protection in Germany and the Netherlands. *social scientific AT* . 101, 1038-1055.

75. Estevez-Saha, M., and Lorenzo-Modia, M.J. (2018). The Ethics and Aesthetics of Environmental Care: A Contemporary Debate on Ecofeminism. *Women. Stud.* 47, 123-146.
76. Heene, M., Hilbert, S., Freudenthaler, HH, и Bühner, M. (2012). Чувствительность индексов соответствия SEM по отношению к нарушениям некоррелированных ошибок. *Структура Экв. Модель.* 19, 36–50.
77. Hognestad H.K., Giulianotti R., Thorp H., Langseth T. and Giles B. (2022) Editorial: Environmental sustainability in sport, physical activity and education, and outdoor living. *Front. Sports law. Life* 4:853599.
78. Hugh Mackenzie, S.; Hodge, K.; Filep, S. How does adventure sports tourism improve well-being? conceptual model. *Tour. Recreate. Res.* 2021, 1–14
79. Immonen, T.; Brymer, E.; Davids, K.; Lukkonen, J.; Jaakkola, T. Ecological conceptualization of extreme sports. *Front. Psych.* 2018, 9, 1274.
80. Immonen, T.; Brymer, E.; Orth, D.; Davids, K.; Feletti, F.; Lukkonen, J.; Jaakkola, T. Understanding Participation in Action and Adventure Sports - An Environmental Dynamics Perspective. *Sports Med.-Open* 2017, 3, 1–7.
81. Kaiser F.G., Huebner G. and Bogner F.H. (2005). Contrasting the Theory of Planned Behavior with the Value-Belief-Norm Model in Explaining Conservation Behavior I. *J. Appl. social Psychologist* . 35, 2150–2170.
82. Ling, K. (2014). Ecological critique based on social gender: basic principles of ecofeminism. *Vysokaya. Educational social. scient.* 7, 67–72.
83. Meyers-Levy, J., & Loken, B. (2015). Revisiting Gender Differences: What We Know and What Lies Ahead. *J. Consum. Psychol.* 25, 129-149.
84. Muten, L.K., and Muten, B.O. (2017). *Mplus User Guide: Statistical Analysis with Latent Variables, User Guide.* Los Angeles, CA: Muten and Muten.
85. Preisendorfer, P. (1999). *Umwelteinstellungen und Umweltverhalten in Germany [Environmental attitudes and environmental behavior in Germany]* Wiesbaden: Springer.

86. Trendafilova S., Babiak K. & Heinze K. (2013). Corporate Social Responsibility and Environmental Sustainability: Why professional sports green the playing field. *Sports Manager. prep.* 16, 298-313.